

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 1

„Na tym świecie nie ma nic pewnego, z wyjątkiem śmierci i podatków” – to chyba najśłynniejsze zdanie wypowiedziane przez Benjamina Franklina. Rzeczywiście nikt z nas nie może uchronić się przed płaceniem podatków, chyba że jest bezrobotnym i bezdomnym, nie kupuje żywności ani innych legalnie dostępnych towarów. Na każdym kroku jesteśmy zobligowani do płacenia podatków, często nie zdając sobie z tego sprawy. Po co jednak ludzie osaczyli się podatkami, których tak nie lubią?

Podatki, niezależnie od epoki, stanowiły i stanowią główne źródło dochodów państwa, zapewniając środki do wypełniania jego zadań. Pod pojęciem podatku rozumiemy świadczenie pieniężne na rzecz podmiotu prawa publicznego, czyli państwa lub samorządu, jednostronnie przez ten podmiot ustalone, o charakterze przymusowym, powszechnym, bezzwrotnym i nieodpłatnym. Oznacza to, że każdy człowiek, który znalazł się w określonej sytuacji objętej podatkiem, ma obowiązek go płacić, a jeśli się uchyla, to grożą mu kary. Jednocześnie bezpośrednio nie dostaje nic w zamian. Mimo, że podatki są konieczne, są jednak ingerencją państwa w sferę własności prywatnej. Powoduje to, że między państwem a podatnikami dochodzi do licznych napięć.

Po roku 1989 zmieniło się w Polsce prawie wszystko. Gospodarkę centralnie sterowaną zaczęto przekształcać na gospodarkę rynkową. W związku z tym pilnie trzeba było wymienić system podatkowy, gdyż dotychczasowy przestał odpowiadać rzeczywistości. Jak pokazała praktyka, szybkość wprowadzania zmian miała wpływ na jakość podatków, mimo że przy ich tworzeniu wzorowano się na rozwiązaniach przyjętych w krajach europejskich. Zaczęto od wprowadzenia podatku dochodowego od osób prawnych - CIT (skrót pochodzi od angielskiej nazwy podatku Corporate Income Tax). Potem ustanowiono podatek dochodowy od osób fizycznych PIT (Personal Income Tax) i podatek od towarów i usług - VAT (Value Added Tax). W 2001 roku wprowadzono podatek od czynności cywilnoprawnych - czyli np. sprzedaży domu czy samochodu, a w 2002 roku - podatek od odsetek od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych, tzw. Podatek Belki. Wprowadzenie PIT oznaczało, że w Polsce pojawiło się kilkanaście milionów nowych podatników. Byli to pracownicy, którzy do tego czasu nie musieli składać żadnych zeznań podatkowych, gromadzić rachunków dokumentujących wydatki, czy prowadzić ewidencji podatkowej – robiło to przedsiębiorstwo, w którym pracowali. Pierwsze zeznania podatkowe Polacy złożyli za 1992 rok - co uznane zostało za ważne wydarzenie.

Często jest tak, że ustawy się zmieniają a podatki zostają. W ciągu ostatnich kilku lat zlikwidowano i ograniczono wiele zwolnień i ulg podatkowych, wiele innych zmian wprowadzanych w naszym systemie podatkowym było częścią procesu dostosowywania polskiego prawa do wymogów Unii Europejskiej.

Obecnie musimy płacić dwanaście podatków:

1. Podatek dochodowy od osób fizycznych,
2. Podatek dochodowy od osób prawnych,
3. Podatek od spadków i darowizn,
4. Podatek od czynności cywilnoprawnych,
5. Podatek rolny,
6. Podatek leśny,
7. Podatek od nieruchomości,
8. Podatek od środków transportowych,
9. Podatek od posiadania psów,
10. Podatek od towarów i usług,
11. Podatek akcyzowy,
12. Podatek od gier.

Każdy obywatel Polski, który ma dochody, jest zobowiązany do zapłacenia **podatku dochodowego od osób fizycznych**. Najłatwiej mają osoby, które pracują w jednej firmie i nie korzystają z ulg. W ich przypadku całością rozliczeń może zająć się zakład pracy. Ale wystarczy tylko podjąć dodatkową pracę, nawet za niewielkie pieniądze, czy skorzystać z popularnych ulg, by być zmuszonym do samodzielnego wypełniania PIT-u. Wypełnianie tych druków pod koniec kwietnia każdego roku emocjonuje Polaków niczym sport ekstremalny.

Podatek dochodowy od osób prawnych płacą firmy od swoich dochodów. Dochód jest to przychód, czyli to, co powinno wpłynąć do kasy, pomniejszony o koszty jego osiągnięcia, czyli to, co musieliśmy kupić, aby wyprodukować i sprzedać produkt. Na przykład, jeżeli w sklepie sprzedano ciasto za 10 zł, a koszt jego zakupu w cukierni, przywiezienia, itd. wyniósł 8 zł, to oznacza, że dochód z jego sprzedaży wynosi 2 zł. Czasem ustalenie dochodu nie jest sprawą łatwą, bo fiskus nie chce uznawać wszystkich poniesionych kosztów. Obecnie stawka CIT wynosi 19% dochodu.

Konstrukcja podatku VAT jest następująca: do wartości sprzedanego towaru lub usługi firma dolicza podatek, od zakupionych dóbr lub usług go odlicza, a do urzędu skarbowego odprowadza jedynie różnicę.

W praktyce nie jest to takie proste, ponieważ nie wszystko i nie zawsze można odliczyć. VAT funkcjonuje we wszystkich krajach Unii Europejskiej, a nie jest znany w USA. Warto podkreślić, że VAT jest podatkiem konsumpcyjnym, tzn. opodatkowuje finalną konsumpcję. Ciężar ekonomiczny podatku ponosimy robiąc zakupy w sklepie.

Podatek akcyzowy jest pobierany od spożycia niektórych artykułów. Płaci go przedsiębiorca, który wlicza go do ceny towaru. Objęcie niektórych artykułów tym podatkiem ma charakter swoistej sankcji wynikającej z uznania ich używania za społecznie niepożądane, co dotyczy zwłaszcza alkoholu i wyrobów tytoniowych. Celem akcyzy jest więc ograniczenie konsumpcji niektórych dóbr ze względu na ich szkodliwość zdrowotną bądź też wyczerpywanie się ich rezerw, a także dostarczenie wpływów poprzez opodatkowanie energii, z której nie możemy zrezygnować. Konstrukcja tego podatku odbiega w sposób wyraźny od pozostałych. Istnieje bardzo wiele stawek wysokich i zróżnicowanych. Ustawa formalnie reguluje stawki, ale daje możliwość ich obniżania Ministrowi Finansów. Powoduje to, że zapis ustawowy stanowi górny limit wysokości stawki, a rzeczywiste stawki akcyzy są zawarte w rozporządzeniu. Przykładowe stawki na wyroby akcyzowe wynoszą: 1540 zł za 1000 l benzyny silnikowej, 5704 zł za 1 hl alkoholu 100% vol. Podatek akcyzowy obowiązuje we wszystkich krajach Unii Europejskiej i część stawek np. na papierosy i alkohol ma w prawie unijnym wyznaczoną minimalną wysokość. Niektóre wyroby muszą zostać oznaczone znakami skarbowymi akcyzy, czyli tzw. banderolą bądź pieczęcią, co oprócz podwyższania cen produktów jest najbardziej widocznym przejawem istnienia tego podatku.

Podatek od gier obciąża działalność hazardową, czyli płacą go prowadzący kasyna, loterie i zakłady bukmacherskie. Przykładowe stawki podatku od gier wynoszą 10% wpływu z gry dla loterii fantowych i gry w bingo, a 20% dla gier liczbowych – na przykład Totolotka.

Podatek od spadków i darowizn bywa przez swych krytyków nazywany podatkiem od wdów i sierot. Podlega mu nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych w drodze spadku lub darowizny, a także np. w drodze zasiedzenia. Podatek obliczany jest przez urząd skarbowy i określany w formie indywidualnej decyzji podatkowej. Wcześniej w zeznaniu podatkowym trzeba określić, jakie dobra się uzyskało. W przypadku darowizn dokonywanych u notariusza to on oblicza i pobiera podatek. Stawki podatku uzależnione są od stopnia pokrewieństwa między spadkodawcą (darczyńcą) i spadkobiercami (obdarowanymi). Im bliższe pokrewieństwo, tym niższy podatek. Stawki podatku wynoszą od 3% do 20%. Prawo przewiduje zwolnienia od podatku przy nabyciu m.in. gospodarstwa rolnego, zakładu produkcyjnego i handlowego, a także ulgę przy nabyciu domu lub mieszkania do 110 m. kw.

Podatek od czynności cywilnoprawnych jest pobierany przez notariusza przy zawieraniu umów np. pożyczki, sprzedaży, zamiany. Przy sprzedaży nieruchomości podatek wynosi 2% ceny, a przy zawarciu małżeńskiej umowy majątkowej (intercyzy) – 38 zł.

Każdy właściciel nieruchomości musi zapłacić podatek. W przypadku pola lub łąki jest to **podatek rolny**, obliczany na podstawie średniej ceny skupu żyta – za każdy hektar przeliczeniowy trzeba zapłacić równowartość 2,5 kwintala żyta (1 ha gruntu rolnego – 153,43 zł). Właściciele lasów muszą płacić **podatek leśny**. Za każdy hektar płaci się równowartość ceny 0,2 metra sześciennego drewna. W 2015 r. jest to 41,55 zł. Od pozostałych gruntów płaci się podatek od nieruchomości i stojących na nich obiektów. Podstawę opodatkowania dla gruntów stanowi ich powierzchnia, dla budowli – ich wartość. Podatki od nieruchomości stanowią dochód gmin. Lokalne organy samorządowe mają prawo obniżać stawki. Jest to stosowane jako zachęta do inwestowania – kwoty podatku od nieruchomości stanowią znaczne obciążenie budżetów firm (dlatego czasem opłaca się wyburzyć nieużywany budynek i płacić jedynie podatek od gruntu).

Podatek od środków transportowych płacą posiadacze ciężarówek, autobusów i podobnych pojazdów. Gminy określają wysokość stawek w ramach limitów, które wahają się od kilkuset do kilku tysięcy zł.

Na koniec został nam do omówienia najdziwniejszy obowiązujący w Polsce **podatek od psów**. W 2012 r. nie mógł przekroczyć kwoty 115,31 zł, w 2015 roku 121,50 zł rocznie od jednego psa. Nie ma żadnego uzasadnienia obciążenia podatkiem posiadania psów przy nieobciążaniu posiadania innych zwierząt domowych. Płacą go wyłącznie osoby fizyczne, co również jest pozbawione podstaw logicznych. Podatek przynosi minimalne dochody fiskalne. Mimo wszystkich swych wad podatek ten nie wywołuje protestów i nie budzi zainteresowania ze względu na bardzo niewielką wysokość i dużą łatwość uniknięcia. W przyszłości należy oczekiwać zlikwidowania tego podatku.

Podstawą całego polskiego systemu prawnego, a więc i prawa podatkowego, jest Konstytucja, która obowiązuje od 17.10.1997r. art. 217 stanowi, że: „Nakładanie podatków, innych danin publicznych, określanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych, a także zasad przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorii podmiotów zwolnionych od podatków następuje w drodze ustawy.” Przepis ten jest podstawą ochrony obywateli przed dowolnością w kształtowaniu podatków. Konstytucja gwarantuje także ochronę praw nabytych – dzięki temu ciągle możemy korzystać z ulgi remontowej, mimo jej uchylecia.

W polskim systemie podatkowym funkcjonują również umowy międzynarodowe w sprawie zapobieżenia podwójnemu opodatkowaniu. Według prawa międzynarodowego umowy ratyfikowane, zawarte za zgodą Sejmu, są ważniejsze od ustaw krajowych. Poprzez zawarcie i ratyfikowanie Traktatu podpisanego w Atenach 16.04.2003r., w polskim systemie podatkowym znalazły się unijne dyrektywy, które mają nadrzędny charakter nad lokalnym, polskim prawem podatkowym.

W XIX wieku Canard stwierdził, że każdy stary podatek jest dobry, a każdy nowy zły. Sprawne funkcjonowanie społeczeństwa wymaga dobrego i stabilnego prawa. W sposób szczególny dotyczy to prawa podatkowego, które oddziałuje silnie na gospodarkę i wpływa praktycznie na każdy aspekt życia. Z drugiej strony, silna krytyka i liczne wady ustaw powodują, że prawo podatkowe często się zmienia. Każda ustawa podatkowa była już wielokrotnie nowelizowana. Ograniczeniu tempa zmian służy Konstytucja, która zakazuje nadawania projektom ustaw trybu pilnego. Jednak podatnicy narzekają na zawilgość i zmienność prawa podatkowego.

W 2015 r. budżet państwa ma uzyskać dochody w wysokości prawie 297 mld zł, z czego dochody z podatków mają stanowić prawie 270 mld zł. Z VAT zostanie zebranych 134,6 mld zł, z akcyzy – 63,6 mld zł, z CIT 24,5 mld zł, a z PIT 44,4 mld zł. Te 268 mld złotych pokazują, że Franklin miał rację, przynajmniej w sprawie podatków.

Odpowiedz na poniższe pytania:

1. Jaki podatek jako pierwszy wprowadzono w Polsce po 1989 roku?
2. Kiedy Polacy po raz pierwszy złożyli zeznania podatkowe PIT?
3. Czy można uniknąć płacenia podatku dochodowego od osób fizycznych?
4. W jakiej sytuacji zakład pracy może dokonać rocznego rozliczenia z tytułu podatku dochodowego w moim imieniu?
5. Ile wynosi stawka CIT?
6. Ile wynoszą stawki PIT?
7. Podaj przykłady produktów objętych akcyzą.
8. Kto płaci podatek od środków transportowych?
9. Jakie podatki stanowią główne wpływy do budżetu Polski?
10. Jakie podatki będzie płaciła Twoja firma?